

СТАНОВЛЕННЯ ТА ОЦІНКА ЗОВНІШНЬО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Після розпаду СРСР і проголошенням незалежності України у 1991 році, відбувається новий етап у становленні та розвитку всіх без виключення сфер діяльності, в тому числі і зовнішньоекономічної діяльності країни. Однак, на той час, українська економіка, що успадкувала екстенсивний шлях розвитку за часів існування СРСР, була економічно неефективною та відсталою, що спричинило економічну кризу. Суттєво знизилися показники виробництва промислової продукції, зовнішній борг країни стрімко зростав, а показники інфляції досягли найвищої позначки: за оцінками Світового банку, у 1993 році інфляція в Україні сягнула найвищого рівня у світі та перевищила показники періоду світових воєн. Зважаючи на те, що економіки України до проголошення незалежності, була тісно пов'язана з загальносоюзним комплексом в частині продовження виробничого процесу в інших республіках, краху зазнав процес виробництва. Натомість, орієнтація на європейський ринок та відмова від ринків СНД були хибними, адже продукція українського виробництва, з огляду на її високу енергомісткість, була неконкурентоспроможною на міжнародній арені. В свою чергу, ринки СНД стрімко опановували інші держави, а в Україні розширилися масштаби тіньової економіки, що спровокувало зниження податкових надходжень до бюджету країни. Країна стала на шлях трансформації тогочасної економіки в ринкову.

Важливим етапом у встановленні та розвитку зовнішньоекономічної діяльності України став Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», прийнятий у квітні 1991 року та визначав суб'єктів міжнародних відносин, їх права та обов'язки, принципи та види зовнішньоекономічної діяльності, а також механізм управління зовнішньоекономічною діяльністю та ін. Хоча і Україна за часів існування УРСР посідала провідне місце в зовнішньоекономічній діяльності СРСР, після проголошення незалежності відбувався значний спад в розвитку зовнішньоекономічних зв'язків. Така ситуація характеризувалася спадом експорту з України, зокрема лише за 1992 рік він скоротився майже на 20%, а традиційною експортною продукцією залишалися товари паливно-сировинної галузі, частка яких складала близько 90% у загальній структурі експорту.

Розвиток зовнішньоекономічної діяльності, хоча і повільний, але все ж таки відбувався в період 1991-1998 рр. Так, зокрема, зовнішньоторговельний оборот підвищився у 1997 році порівняно з 1993 роком з 17,3 млрд доларів США до рівня 31,3 млрд доларів США. Переважно в цей період, Україна експортувала метал та металопродукцію, хімічну продукцію, мінеральні продукти. Натомість, в структурі імпорту переважали енергоносії. Слід відзначити, що порівняно з періодом перебування України у складі СРСР змінилася структура географічних поставок експортної продукції, наприклад за часів існування УРСР експорт до союзних країн складав близько 60%, в свою чергу, починаючи з 1991 року, даний показник зменшився до рівня 35%. Зменшення зовнішньоторговельного обороту викликано рядом факторів, як зовнішніх, так і внутрішніх. Зокрема, така ситуація обумовлена наслідки

економічної кризи в країнах СНД, наприклад Росії, яка була основним партнером України – близько 37 % припадало експортних поставок в Росію у загальній структурі експорту України; а також українська продукція металургійної та хімічної промисловості, з огляду на її витратомісткість та низьку якість, стала неконкурентоспроможною на міжнародному ринку, адже не відповідала високим вимогам, встановлених світовим співтовариством.

Оцінка експорту та імпорту товарів показала, що з 2009-2012 року спостерігалася позитивна тенденція, проте, починаючи з 2012 року обсяги експорту почали стрімко знижуватися, та у 2015 році становили практично на рівні 2009 р. (39695,7 млн доларів США) та 2006 р. (38368 млн доларів США), тобто 38127,1 млн доларів США. Доцільно зауважити, що найвищий показник обсягів експорту за період 1996-2008 рр зафіксовано у 2008, 2011 та 2012 роках та становив 66967,3 млн доларів США, 68394,2 млн доларів США та 68830,4 млн доларів США відповідно. Така ситуація обумовлена рядом внутрішніх та зовнішніх чинників, серед яких доцільно виділити світову фінансово-економічну кризу 2006 та 2009 рр, що мала негативний вплив на всі без виключення сфери господарської діяльності та соціальної сфери, а також революційні події в Україні 2013 року, окупація частини території країни в 2014 році, а також проведення антитерористичної операції на східних територіях, що розпочалася у 2014 році [1].

Щодо обсягів імпорту товарів за період 1996-2015 року, можна зробити наступні висновки щодо їх динаміки. В першу чергу, слід зазначити, що у 1996 році обсяг імпорту товарів становив 17603,4 млн доларів США, а у 1999 році – 11846,1 млн доларів США. Однак починаючи з 1999 року і до 2008 року спостерігається суттєве збільшення. Зокрема, у 2008 році обсяги імпорту товарів досягнули максимального значення, якщо брати до уваги дані 1996-2015 рр та становили 85535,3 млн доларів США. Натомість у 2009 році, обсяги імпорту товарів зменшилися та становили 45433,1 млн доларів США. Така ситуація могла бути спричинена фінансово-економічною кризою того періоду, що обумовила низьку купівельну спроможність як населення, так і тяжкий кризовий стан більшості вітчизняних підприємств. Починаючи з 2010 року спостерігається тенденція до збільшення обсягів імпорту товарів – 60742,2 млн доларів США, у 2011 - 82608,2 млн доларів США, а у 2012 - 84717,6 млн доларів США. Натомість, ряд політичних та економічних факторів в Україні спровокували тенденцію до зменшення імпорту товарів: у 2013 році імпорт товарів становив 76986,8 млн доларів США, а у 2014 та 2015 рр знизився до рівня 54428,7 млн доларів США та 37516,4 млн доларів США відповідно [1].

Дослідження становлення та розвитку зовнішньоекономічної діяльності, дає підстави стверджувати про існування ряду факторів біхевіористичного характеру, що чинять безпосередній вплив на зовнішньоекономічну сферу як на рівні країни так і на систему зовнішньоекономічної діяльності у векторному аспекті на рівні суб'єктів господарювання зокрема.

Список використаної літератури:

1. *Географічна структура експорту-імпорту товарів (1996-2015) [Електронний ресурс] // Державна служба статистики. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.*